

MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE
Procesul de la Curtea Internațională de Justiție pentru delimitarea spațiilor
maritime în Marea Neagră (*România c. Ucraina*)

REZUMATUL PLEDOARIILOR ROMÂNIEI LA CIJ
Miercuri, 3 septembrie 2008

a.) Pledoaria privind Existența unui acord româno-sovietic privind delimitarea spațiilor maritime în sectorul adiacent Insulei Șerpilor (*James Crawford*), în limba engleză, demonstrează – pe baza interpretării documentelor de frontieră româno-sovietice, precum și a unui amplu material cartografic (constând în hărți emise de Uniunea Sovietică, Ucraina, România sau state terțe) – că între România și URSS a existat un acord în privința frontierei maritime dintre cele două țări în jurul Insulei Șerpilor, prin care acestei formațiuni maritime i s-a recunoscut un „cordon” circular de mare teritorială având lățimea de 12 mile maritime, spațiile maritime de la sud fiind lăsate României.

b.) Pledoaria privind Prezentarea caracteristicilor naturale ale Insulei Șerpilor (*Bogdan Aurescu*), în limba engleză, conține o prezentare detaliată a Insulei Șerpilor, subliniindu-se că aceasta este o formațiune stâncoasă, lipsită de resurse, izolată și inospitalieră. Este demonstrat că Insula Șerpilor nu a susținut niciodată și nu poate susține locuirea umană sau o viață economică proprie, pe baza unui amplu material probator transmis deja Curții, a elementelor incluse de chiar partea ucraineană în piesele scrise depuse la Curte și pe baza elementelor noi public disponibile din presa ucraineană.

Prezentarea Discursului 5 cu privire la Delimitarea convenită în jurul Insulei Șerpilor (încă din perioada relațiilor româno-sovietice)

Profesorul James Crawford, Universitatea din Cambridge

Miercuri, 3 septembrie 2008

Context general

Acest discurs este primul care se referă propriu-zis la delimitarea spațiilor maritime ale celor două state în zona din jurul Insulei Șerpilor, mai precis în primul sector de delimitare. Scopul său este de a demonstra că, **încă din 1948, URSS și România au stabilit, prin acord, o frontieră maritimă, urmând arcul de cerc cu o rază de 12 mii marine în jurul Insulei Șerpilor**, acord confirmat ulterior prin numeroase instrumente juridice bilaterale în vigoare și documente cartografice (hărți românești, sovietice, ucrainene și ale unor state terțe).

Prezentare

Profesorul Crawford a continuat pledoaria începută ieri și a prezentat modul de determinare a suprafeței relevante în delimitarea maritimă care trebuie realizată.

Astfel, suprafața relevantă este definită prin proiecții ale țărmurilor relevante, în regiunea în care trebuie să se efectueze delimitarea, argumentația părții române răspunzând fiecărui dintre cele trei puncte față de care partea ucraineană a prezentat o poziție diferită:

- *delimitarea cu Bulgaria*; conform părții ucrainene, o zonă foarte redusă ar trebui inclusă în suprafața care trebuie supusă delimitării, având în vedere trasarea unei linii drepte, în funcție de direcția generală a coastelor românești și bulgare¹; partea română nu acceptă această abordare, având în vedere că ar putea fi astfel prejudiciate interese ale statelor terțe, precum și prin faptul că prin trasarea unei linii drepte, nu s-ar mai respecta practica de până acum a Curții de a utiliza metoda liniei de echidistanță;

- *limita de sud-est* a suprafeței de delimitat, având în vedere excluderea unei porțiuni de către Ucraina, pe considerentul că reprezintă o problemă între Ucraina și Turcia sau Bulgaria. Cu toate acestea, proiecțiile țărmurilor indică cu claritate că aria în discuție prezintă suprapuneri ale pretențiilor României și Ucrainei;

- *limita de nord a suprafeței de delimitare*: Ucraina insistă ca o suprafață mărginită doar de țărmuri ucrainene, nerelevante pentru delimitare, să fie inclusă în aria de delimitare. Contraargumentul profesorului Crawford utilizează, printre altele, însăși teoria avansată de partea ucraineană la punctul anterior: condiția ca o suprafață să fie inclusă în aria de delimitare este reprezentată de însăși relația

¹ Negocierile între România și Bulgaria sunt în curs de desfășurare; în cursul rundelor, părțile au convenit ca punctul de plecare în stabilirea acestei linii să fie o linie de echidistanță.

acestei suprafețe cu țărmul celuilalt stat. În cauza de față, suprafața maritimă în cauză nu are nicio relație cu țărmul românesc relevant.

Deci, într-o abordare coerentă, aria relevantă pentru delimitare este următoarea: la nord este limitată de o linie care unește punctul final al țărmului ucrainean adiacent (Limanul Nistrului) cu Capul Tarhankut, punctul final al țărmului ucrainean opus; în sud, limita este reprezentată de o linie de echidistanță trasată între spațiile maritime între România și Bulgaria, precum și o linie mediană între România și Turcia, apoi o linie de echidistanță între Ucraina și Turcia, urmată de linia de delimitare convenită între aceste două state, până în punctul în care aceasta întâlnește meridianul care trece prin Capul Sarici.

Profesorul Crawford a continuat apoi cu un discurs structurat în două părți, prima fiind consacrată prezentării cronologice a acordurilor și hărților relevante, în cea de-a doua parte fiind formulate răspunsuri la argumentele părții ucrainene cu privire la aceste probleme. Cu titlu preliminar, sunt menționate două aspecte esențiale, necontestate de niciuna din părți: acordurile în cauză sunt în vigoare, iar Ucraina a devenit parte la acestea prin succesiune.

Punctul de plecare al argumentației îl reprezintă Procesul-verbal general cu privire la frontiera dintre Uniunea Sovietică și România, încheiat la București, la 27 septembrie 1949, care descrie întreaga frontieră între Uniunea Sovietică și România, de la punctul triplex cu Ungaria (la vest) până la frontiera maritimă în Marea Neagră. Elementul esențial al argumentației îl reprezintă însuși *textul* acestui document, conform căruia, de la semnul de frontieră nr. 1437 (ultimul punct al frontierei fluviale), frontiera trece prin mijlocul canalului Musura, în direcția sud sud-est, până la gura acestui canal, lăsând insula Limba de partea URSS, și insula nr. 3 de partea României, îndreptându-se către semnul de frontieră nr. 1438. De aici, frontiera în Marea Neagră își schimbă direcția până la semnul de frontieră nr. 1439, care se află pe marginea exterioară a zonei de frontieră marină de 12 mile, *care înconjoară Insula Șerpilor și continuă pe această margine, lăsând Insula Șerpilor de partea URSS.*

Din analiza acestui text, rezultă următoarele:

- frontiera între cele două state trece dincolo de semnul 1439, continuând pe marginea exterioară a zonei sovietice de frontieră marină de 12 mile;
- linia frontierei de stat este prezentată nediferențiat pe întreg parcursul ei;
- zona de frontieră marină de 12 mile este aceeași care se află „în jurul” Insulei Șerpilor.

Aceste concluzii sunt contrazise de partea ucraineană, care susține că marginea exterioară a zonei de frontieră maritimă nu reprezintă decât traseul arcului de cerc util pentru identificarea punctului 1439, și nu traseul liniei de frontieră. Discursul de față combate această ipoteză, având în vedere **formularea** cuprinsă în procesul verbal, care, după descrierea punctului de frontieră 1439, menționează expres că **linia frontierei de stat urmează marginea exterioară a zonei de frontieră marină**, paragrafele din acest document neputând fi interpretate separat unele de altele. Concluziile deduse de partea română sunt confirmate și de modul de redactare a proceselor verbale individuale de descriere a semnelor de frontieră 1438 și 1439, precum și de schița inclusă în procesul verbal individual pentru semnul de frontieră nr. 1439.

În continuare, discursul se axează pe relevanța și valoarea juridică a diverselor instrumente cartografice atașate documentelor din 1949, a celor subsecvente, precum și a diverselor instrumente juridice de frontieră.

a) **Schița care formează parte integrantă din procesul verbal individual din 1949, descrie frontiera pe linia arcului de 12 mile**, în jurul Insulei Șerpilor (confirmând textul proceselor verbale din 1949), descrierea continuând până la limita cadrului schiței, către est. Mai mult, conform abrevierilor utilizate la nord și la sud de frontieră, sunt indicate spațiile maritime aparținând României, respectiv Uniunii Sovietice. Față de susținerile Ucrainei cu privire la pretinsa „inacuratețe” a acestor schițe, se subliniază că ele sunt parte integrantă în procesele verbale de descriere, care trebuie coroborate cu alte instrumente cartografice, neexistând o contradicție între acestea.

b) **Harta 134**, din Catalogul de hărți atașat la procesele verbale din 1949 reprezintă, în opinia părții ucrainene, principalul document cartografic care face dovada că frontiera marină între cele două state ar avea ca punct final semnul de frontieră 1439. Argumentele părții române se referă la conținutul acestui document cartografic (care are ca scop doar simpla descriere a frontierei între punctele 1438 și 1439, cum rezultă și din titlul documentului, și nu descrierea frontierei maritime între cele două state, la fel cum Harta 133 din același catalog este destinată descrierii segmentului de frontieră între semnele 1436 și 1438), la faptul că Harta 134 – aparținând catalogului atașat la procesele verbale din 1949, trebuie interpretată în funcție de scopul ei – de a descrie doar un anumit sector din linia de delimitare fixată prin procesul verbal. Faptul că pe hartă nu se descrie în detaliu traseul frontierei după semnul 1439 nu înseamnă că frontiera nu este trasată și pe acest sector, având în vedere că și pentru segmentul premergător semnului 1438 frontiera nu este descrisă în detaliu. Această concluzie rezultă și din alte documente cartografice din același catalog: Planșa I descrie în linii generale frontiera de la triplexul cu Ungaria, iar sectorul de arc în jurul Insulei Șerpilor este evident mai mare decât cel inclus în Harta 134 (la fel și în Planșa V din același catalog).

c) Printre documentele încheiate ulterior se numără **Actul din 1954** care redemarchează semnul 1439, și care reia termenii Procesului verbal din 1439; **Tratatul privind regimul frontierei din 1961**, care nu a afectat cursul frontierei marine și a confirmat valabilitatea procesului verbal din 1949; **Procesul verbal din 1963**, care constată operațiunile de demarcare din 1962-1963, cuprinde în linii mari aceiași termeni. Urmare operațiunilor de demarcare desfășurate în 1972-1973, a fost încheiat **procesul verbal general**, precum și **procesele verbale individuale din 1974**, în care este cuprinsă și o schiță care descrie frontiera ca în documentele cartografice din 1949, mergând pe arcul de cerc de 12 mile, în jurul Insulei Șerpilor, până la marginea hărții.

Tratatul din 1961 și Procesul Verbal din 1974 au fost reconfirmate de părți prin Acordul Conex din 1997, iar caracterul obligatoriu al proceselor de delimitare și demarcare până la limita exterioară a mărilor teritoriale aparținând celor două părți a fost confirmat prin Tratatul privind regimul frontierei din 2003. Efectul acestui ultim tratat este limitat la convenirea intersecției limitei exterioare a mărilor teritoriale ale celor două state, partea română declarând expres la semnarea și intrarea în vigoare a Tratatului că fixarea coordonatelor ultimului punct al frontierei nu afectează în niciun caz procesul de delimitare a platoului continental și a zonei economice exclusive.

Concluziile rezultate din analiza tuturor acestor documente reflectă faptul că Uniunea Sovietică și România au convenit o frontieră care, după semnul 1439, continuă de-a lungul arcului de 12 mile în jurul Insulei Șerpilor. În mod constant, aceste documente evidențiază faptul că Insulei Șerpilor i s-a atribuit o zonă de spații maritime cu rază de 12 mile, la sud de aceasta aflându-se spații maritime aparținând României.

Având în vedere fundamentarea poziției României pe documente cartografice, părțile au prezentat argumente diferite cu privire la valoarea juridică a acestora. Referindu-se exclusiv la Harta 134 (ignorând Planșele I și V, precum și schițele care fac parte integrantă din Procesele verbale) și invocând principiul degajat de Curte în cazul privind *Diferendul Frontalier între Burkina Faso și Mali* (1986), Ucraina susține că doar hărțile care fac parte dintr-un acord încheiat între părți au valoare juridică. Pledoaria părții române respinge acest argument, având în vedere că aceste categorii de hărți sunt menționate în hotărârea de mai sus doar cu titlu exemplificativ, în alte cauze (dintre care cea mai recentă este *Malaezia/Singapore*, din 2008), Curtea referindu-se la valoarea hărților ca o dovadă a poziției oficiale a unui stat la o anumită perioadă de timp sau ca o recunoaștere în detrimentul propriilor interese. Aceste aprecieri ale Curții sau ale instanțelor arbitrale sunt aplicabile și în cazul de față, pentru că orice hartă prezentată de Uniunea Sovietică sau Ucraina care descrie frontiera mai departe de limita prezentată pe Harta 134 este în contradicție cu actuala poziție a Ucrainei cu privire la acest subiect.

Discursul prezintă pe scurt **cele mai relevante instrumente cartografice**, atât emise de către cele două părți, cât și de către state terțe, care arată delimitarea zonei *maritime în jurul Insulei Șerpilor*.

1) Printre documentele emise de părți se numără și harta „*Marea Neagră. Malul de Vest. De la Gurile Sulinei la Capul Midia*”, emis de Serviciul Hidrografic al Marinei Mării Negre din Uniunea Sovietică, 1957”, harta „*Partea de vest a Mării Negre*”, de asemenea emisă de Serviciul Hidrografic al Marinei Mării Negre a Uniunii Sovietice, care prezintă linia de frontieră pe arcul de 12 mile în jurul Insulei Șerpilor, până la un punct mult mai îndepărtat decât „limita” din Harta 134; mai mult, pe această hartă, linia frontierei nu este tăiată de capătul hărții, fiind arătată întreaga suprafață relevantă din jurul Insulei, până la un punct situat la est de Insula Șerpilor.

2) În ceea ce privește documentele emise de România și Ucraina în ultimii 10 ani (perioadă în care s-au desfășurat și negocierile cu privire la delimitarea spațiilor maritime între cele două state), sunt menționate o serie de *hărți emise de autoritățile ucrainene* (în 2000, 2001, 2003) care descriu frontiera de-a lungul arcului de 12 mile în jurul Insulei Șerpilor, până la un punct situat la est de această formațiune, pe harta din 2001 fiind menționat – în dreptul acestui punct – simbolul pentru „*frontiera maritimă internațională*”, **concluzia evidentă fiind aceea că autoritățile ucrainene au recunoscut frontiera maritimă la sud de Insula Șerpilor ca prelungindu-se mult dincolo de punctul „limită” de pe Harta 134** (ceea ce echivalează, practic, cu o recunoaștere în detrimentul propriilor interese).

Două hărți asemănătoare sunt produse și de către autoritățile române, în 2003. Din analiza acestor documente rezultă următoarele: hărțile reprezintă acte emise de autorități publice ale celor două state, conțin o descriere constantă a frontierei maritime, prelungindu-se dincolo de punctul „limită” prezentat pe Harta 134, autoritățile ucrainene nu au prezentat nicio singură hartă care să reflecte propria lor abordare curentă, nici URSS, nici Ucraina nu au protestat față de descrierea – extinsă – a frontierei, conform hărților prezentate de partea română, și, mai mult, au emis hărți care reflectau aceeași descriere a frontierei.

3) În ceea ce privește hărțile emise de state terțe, sunt menționate cele ale autorităților franceze (1990), germane (1991), bulgare (1993), rusești (1994), pe harta emisă în Germania fiind înscrise și simbolurile privind apartenența spațiilor maritime, în zona de sud-sud est de Insula Șerpilor, la nord de linia de frontieră – la URSS, iar la sud – la România.

Concluziile legate de conținutul acestor instrumente cartografice reflectă faptul că atât România, cât și URSS, și ulterior Ucraina, precum și statele terțe au considerat că există o frontieră maritimă de-a lungul arcului de 12 mile până la un punct aflat la est de Insula Șerpilor, în concordanță cu prevederile procesului verbal din 1949.

Cu privire la obiecțiile formulate în documentele scrise de către Ucraina, pe marginea acordurilor și documentelor cartografice relevante, **discursul este structurat în 6 părți**, fiecare conținând argumente detaliate care contracarează obiecțiile părții ucrainene:

I. Ucraina consideră că acordurile anterior prezentate nu sunt „acorduri de delimitare” în sensul articolelor 74 și 83 din Convenția privind Dreptul Mării (conform cărora delimitarea trebuie să se realizeze prin acord), având în vedere că nu delimitează platoul continental și zonele economice exclusive aparținând fiecărei părți, ci ar delimita aceste zone de marea teritorială de 12 mile aparținând Ucrainei. Această poziție este respinsă având în vedere că prevederile anterior menționate nu fac nicio distincție cu privire la necesitatea ca zonele delimitate de linie să aibă aceeași calificare juridică.

II. Lipsa unui acord expres cu privire la punctul până la care se extinde frontiera convenită, la est de Insula Șerpilor, denumit de România drept punctul X. Această obiecție este respinsă, având în vedere terminologia utilizată în procesul verbal din 1949, precum și în documentele subsecvente, în care se vorbește de o frontieră maritimă *în jurul sau înconjurând* Insula Șerpilor, precum și materiale cartografice care arată în mod evident că linia de frontieră continuă și după punctul „limită” reprezentat pe harta 134.

III. Mandatul Comisiei mixte de demarcare a frontierei, (Ucraina susținând că nu a inclus și atribuția de a demarca sectorul maritim al frontierei, fiind însărcinată doar cu demarcarea frontierei de stat până la punctul de frontieră 1439). Asemenea susținere este infirmată de faptul că activitatea comisiei a fost consemnată în procesul verbal din 1949, care se referă la continuarea liniei de frontieră și după semnul 1439, care nu poate fi privit drept punctul final al frontierei doar pentru că este ultimul punct *demarcat*.

IV. Activitatea premergătoare a Comisiei Mixte, în care nu se menționează continuarea frontierei până în punctul X: în aceste documente premergătoare se menționează doar că frontiera urmează marginea exterioară a arcului de cerc înconjurând Insula Șerpilor, precum și faptul că frontiera se extinde dincolo de punctul 1439, ceea ce este în concordanță cu poziția României.

V. Cu referire la Harta 134, partea ucraineană îi acordă o semnificație deosebită: punctul „limită” pe această hartă este considerat ca fiind același care marchează intersecția mărilor teritoriale ale celor două țări, astfel cum s-a convenit în Tratatul privind regimul frontierei în 2003, o astfel de similitudine explicându-se prin faptul că, în 1949, părțile deja aveau în vedere extinderea mării teritoriale de către România de la 6 la 12 mile. Această ipoteză nu poate fi acceptată, având în vedere faptul că geografia coastelor era diferită în 1949, față de cea din 2003 (mai ales datorită lucrărilor de prelungire în larg, efectuate în perioada 1950-1980 a digului Sulina), iar în textul procesului verbal general nu se face referire la un punct final în acest sens; punctul de frontieră 1439 este mai îndepărtat decât limita de 6 mile de mare teritorială, apele aflate de o parte și de alta a frontierei sunt expres marcate ca aparținând URSS, respectiv României, la o analiză în detaliu a coordonatelor celor două puncte rezultând că acestea nu coincid. Mai mult, punctul „limită” de pe harta 134 este situat la aproximativ 13,4 mile de țărm, neputând reprezenta limita unei mări teritoriale de 12 mile, astfel încât, dacă intenția părților ar fi fost una de a marca limita unei mări teritoriale de 12 mile, punctul „final” pe Harta 134 ar fi fost la o distanță mai apropiată de țărm.

VI. Poziția Ucrainei cu privire la statutul spațiilor maritime aparținând fiecăruia din cele două state este diferită de a României, în sensul că părțile nu puteau întrevădea în 1949 o linie de delimitare pentru toate spațiile maritime, având în vedere că dincolo de marea teritorială se aplica regimul mării libere, Ucraina invocând în sprijinul acestei ipoteze și textul procesului verbal din 1949, care nu face nicio referință la statutul apelor la sud de frontiera convenită dincolo de cele 6 mile de mare teritorială. Această teorie este combătută prin invocarea faptului că pe instrumentele cartografice relevante (inclusiv pe Harta 134), la sud de cele 6 mile de mare teritorială apare simbolul RPR (care marchează apartenența apelor la România); textul procesului verbal din 1949 nu menționează un caracter diferențiat pentru linia de frontieră, termenul „zonă de frontieră marină” nu este sinonim pentru termenul de „mare teritorială”, iar dacă Uniunea Sovietică ar fi dorit să își rezerve dreptul de a pretinde spații maritime dincolo de zona de 12 mile, la sud de Insula Șerpilor, ar fi putut să manifeste interes în acest sens. Discursul face referire și la faptul că partea ucraineană nu tratează, în documentele scrise, practica statelor cu privire la efectuarea unei delimitări pentru toate spațiile maritime.

În concluzie, textul procesului verbal din 1949, confirmat prin hărțile integrate și anexate, reflectă existența unei delimitări unice a tuturor spațiilor maritime de-a lungul arcului de cerc cu raza de 12 mile, în jurul Insulei Șerpilor. Acest aspect este reconfirmat și în acordurile și instrumentele cartografice subsecvente. Având în vedere supremația acordurilor în procesul de delimitare maritimă, România solicită Curții să confirme cursul acestei frontiere ca reprezentând partea inițială a primului sector de delimitare între cele două părți.

Prezentarea Discursului 6 privind caracteristicile factuale ale Insulei Șerpilor

Bogdan Aurescu, Agentul României

Miercuri, 3 septembrie 2008

Context general

Acest discurs are un rol extrem de important deoarece el furnizează Curții o serie de elemente factuale importante, pe care vor fi construite liniile ulterioare de argumentație.

Trebuie precizat că prezentarea caracteristicilor reale ale Insulei Șerpilor se bazează pe foarte multe elemente de probă a căror veridicitate nu poate fi contestată: surse românești anterioare ocupării Insulei de către URSS (care nu pot fi acuzate de părtinire, deoarece la acel moment nu se pune în niciun fel problema contestării suveranității Insulei și nici problema rolului său în delimitare), surse ucrainene de presă recente care dezvăluie caracteristicile contrare locuirii umane și vieții economice proprii și, mai ales, elemente de probă pe care însăși Ucraina le-a inclus în anexele la Contra-Memoriul său din 2006 și care indică aceleași caracteristici, ele contrazicând chiar susținerile Ucrainei din documentele scrise depuse la CIJ.

Prezentare

Discursul este structurat pe demonstrarea, cu probe concrete, a caracterului de formațiune foarte mică, stâncoasă, total neintegrată în coasta ucraineană, care nu are și nu a avut niciodată populație, nefiind capabilă să susțină locuirea umană, care este lipsită de sol, de vegetație, de faună, fără apă, cu un climat arid și ostil, la care nu se poate ajunge decât foarte greu (atât pe apă, cât și pe calea aerului), fără niciun fel de resurse și care nu poate produce nimic și, prin urmare, nu poate susține niciun fel de viață economică proprie.

Insula Șerpilor este o formațiune mică și stâncoasă, neintegrată în țărmul continental al Ucrainei

Proiectarea de imagini satelitare (de pe site-ul NASA) este de natură să dezvăluie elocvent faptul că Insula Șerpilor nu este deloc integrată în coasta ucraineană (ceea ce arată că nu poate fi utilizată ca punct de bază relevant în construirea liniei de echidistanță). Acest argument vizual este susținut de descrieri din presa ucraineană – fiind evocat un articol care menționează că Insula nu este altceva decât o „*protuberanță stâncoasă*”. De asemenea, este proiectată o schiță inclusă de Ucraina în Contra-Memoriul său care prezintă „*Centrele populate pe coasta ucraineană a Mării Negre*” și care nici măcar nu include Insula Șerpilor (care nu apare deloc pe hartă, ceea ce indică implicit că Ucraina însăși nu o consideră nici relevantă, și nici integrată în coasta ucraineană).

Subsecțiunea următoare a discursului se referă la dimensiunile foarte mici ale Insulei Șerpilor, care are doar 0,17 km². Astfel, sunt invocate informații din perioada interbelică privind

eroziunea constantă a formațiunii maritime datorată valurilor și vânturilor puternice, coroborate cu poziții recente ale oficialilor ucraineni care sunt preocupați de consolidarea malurilor sale în vederea prevenirii ruperii Insulei Șerpilor în două, precum și cu alocarea în bugetul de stat al Ucrainei din ultimii doi ani de fonduri în acest sens.

Sunt, totodată, invocate multiple referiri din anexele Contra-Memoriului Ucrainei la Insula Șerpilor care o califică drept „mică”, „bucățică de pământ izolată în imensul spațiu de apă”, „o stâncă solitară și izolată”, având „dimensiuni neglijabile” și „mărime neglijabilă”, „un colț izolat de uscat” etc. sau citate din presa ucraineană recentă care o numesc „minusculă parte a teritoriului ucrainean”, „o insuliță”, „o fâșie mică de uscat”, „o foarte mică bucată de uscat”, „o mică insulă” etc. sau „chiar și a o denumi insulă este excesiv”.

Subsecțiunea următoare a discursului se referă la caracterul de stâncă al Insulei Șerpilor, care are în vedere mai ales să pună în evidență nu numai compoziția geologică a formațiunii, dar în special caracterul nelocuibil al acesteia.

Acest aspect este reflectat atât de descrieri mai vechi (de exemplu, din ziarul New York Times din 1856), dar și mai noi: astfel, presa recentă ucraineană descrie Insula Șerpilor ca pe o „stâncă de mare”, „o stâncă de roci compacte”, „o insulă stâncoasă”, „o stâncă-insulă”, „doar o suprafață stâncoasă constituită din roci dure”, „roci pustii”.

Sunt de asemenea proiectate fotografiile interbelice care dezvăluie trăsăturile aride și ostile ale stâncii, dar și, prin comparație, ale insuliței malteze Filfla, cu care Insula Șerpilor seamănă, pe care CIJ a considerat-o, în cazul de delimitare dintre Libia și Malta soluționat în 1985, ca fiind „o stâncă nelocuită”, care nu trebuie luată în considerare în calcularea liniei mediane provizorii dintre cele două state.

Insula Șerpilor nu a avut niciodată și nu are în prezent o populație

Secțiunea cu acest titlu dezvoltă o multitudine de argumente în sprijinul tezei care indică faptul că Insula Șerpilor nu a avut și nu are populație – deoarece nu poate susține locuirea umană: caracterul arid, lipsa de resurse, inclusiv de apă, dimensiunile sale mici, izolarea și inaccesibilitatea sa, climatul ostil și aspru fac din Insulă un loc unde, în mod natural, oamenii nu pot suporta să stea, chiar și pentru perioade scurte de timp. Acești factori, combinați, determină un sentiment acut de izolare și probleme medicale, mai ales de tip psihologic, pentru cei care sunt nevoiți din pricina îndatoririlor oficiale să petreacă un timp limitat pe Insula Șerpilor.

Sunt, în acest sens, invocate surse românești relevante din perioada interbelică, precum și documente din arhiva Comisiei Europene a Dunării (care avea în administrare Farul de pe Insulă) care descriu dificultățile întâmpinate în recrutarea lucrătorilor la far, principalul motiv invocat fiind sentimentul acut de izolare continuă și neurasteniiile provocate de monotonia traiului pe formațiunea maritimă. Este de asemenea invocat un raport extrem de relevant din anul 1938 semnat de Mediul-șef al Ministerului Afacerilor Interne care descrie în amănunt, cu date medicale, modul în care climatul de pe Insula Șerpilor afectează sistemul nervos,

provocând debilitate, nevroze, depresii generale, dar și astenie fizică, insomnii, afecțiuni grave ale sistemului respirator, ce puteau provoca chiar moartea.

De asemenea, sunt utilizate scrierile autorilor din antichitate greci și romani care descriau Insula Leuce (numele antic al Insulei Șerpilor) ca fiind fără locuitori, precum și credințele conform cărora este interzis accesul pe acest teritoriu datorită pericolelor la care eventualii vizitatori s-ar fi expus. Se arată că nici sursele din Evul Mediu nu indică locuirea umană pe Insula Șerpilor, în timp ce sursele din secolul XIX și din perioada interbelică (românești, dar și străine – de exemplu, britanice, rusești) arată că nu exista nicio populație, cu excepția foarte puținilor lucrători la far sau a câtorva grăniceri, care însă erau trimiși pentru scurte perioade de timp, prin rotație frecventă. Aceștia din urmă nu pot fi însă considerați a intra în categoria de „populație”.

De altfel, aceeași situație persistă și astăzi, cei câțiva grăniceri ucraineni sau oameni de știință trimiși în misiune sau cu contract pentru scurte perioade de timp neputând fi asimilați unei „populații”. Este dezavuată tentativa ucraineană de a crea aparența unei populații prin acordarea de documente de identitate (indicând reședința pe Insula Șerpilor) unui număr de 6 grăniceri ucraineni, cu ocazia vizitei pe formațiunea maritimă a președintelui ucrainean în noiembrie 2007.

În continuare, discursul contracarează argumentele din Duplica Ucrainei din 2007, care reiau susținerile conform cărora importanța istorică a Insulei Șerpilor în termeni de notorietate și relevanță strategică ar îndreptați-o la platou continental și zonă economică exclusivă.

Astfel, se arată că notorietatea istorică nu are niciun fel de legătură cu îndrituirea la platou continental și zonă economică exclusivă, nefiind de natură să dovedească abilitatea de a susține nici locuirea umană, nici viața economică proprie. În realitate, notorietatea Insulei Șerpilor era legată doar de importanța religioasă a cultului lui Ahile, care se referea la „*viața de după moarte*”, această notorietate datorându-se aceluiași autori antici care descriau Insula Șerpilor ca pustie și fără locuitori. De asemenea, importanța strategico-militară a formațiunii maritime nu are nicio conexiune cu capacitatea de a susține locuirea umană sau viața economică proprie, ea fiind motivată de rațiuni pur militare, scurtele ocupații ale Insulei Șerpilor de către diverse contingente militare fiind de altfel exclusiv susținute din exterior, în lipsa oricăror resurse care să facă posibilă supraviețuirea.

Este, totodată, combătut un text (unicul text nou invocat de Ucraina în Duplică) care susținea, pe baza unei inscripții antice deteriorate, că în secolul I e.n. Insula Șerpilor ar fi avut o populație numeroasă și s-ar fi bucurat de o anumită prosperitate. Se arată că inscripția este de fapt una foarte deteriorată și că (așa cum indică însuși autorul comentariului) nu provine din Insula Șerpilor. De altfel, comentariul respectiv (datând din anul 1885), nu este un studiu despre arheologia sau istoria Insulei Șerpilor, autorul însuși fiind de profesie filolog, profesor de literatură greacă veche la Facultatea de Litere din Paris, iar nu istoric. De fapt, comentariul său este o supoziție personală bazată pe analogie, care nu este susținută de faptele istorice: toți autorii antici arată că formațiunea maritimă nu era locuită în antichitate.

Este combătut și argumentul din Duplica ucraineană conform căruia descoperirea unei „necropole” pe Insula Șerpilor ar indica existența unei populații. De fapt, informația se bazează pe un studiu rusesc din anul 2002, care indică și faptul că autorii antici menționau interdicția de stabilire pe formațiunea maritimă. Se arată că studiul nu indică nicio informație concretă despre așa-zisă necropolă, cu privire la care oamenii români de știință care au studiat extensiv Insula Șerpilor în cei 70 de ani de suveranitate românească nu au găsit nicio urmă (așa cum nu au găsit nici urme de locuire). De fapt, studiul rusesc folosit de Ucraina amintește concret doar despre descoperirea unei urne, a unui schelet și a 8 morminte. În absența oricărei urme de localitate pe Insula Șerpilor, faptul (dacă este și acesta real) că au fost descoperite câteva rămășițe umane într-un anumit loc nu indică vreo capacitate de susținere a locuirii umane, ci cel mult faptul că un mic număr de persoane au murit acolo (datorită condițiilor adverse de pe Insulă).

Sunt, totodată, respinse argumentele ucrainene bazate pe așa-zisele planuri interbelice românești de construire a unui complex format dintr-un spital, o capelă, o mică mănăstire și o stație de salvamar. De fapt, aceste „planuri” – fanteziste de la bun început – au fost abandonate încă din faza de proiect datorită condițiilor extrem de ostile ale locului, acest aspect fiind dovedit de o sursă românească interbelică invocată chiar de Ucraina.

Insula Șerpilor este nelocuibilă

Această secțiune demonstrează caracterul nelocuibil al Insulei Șerpilor pe baza faptelor care dovedesc că nu are surse de apă, nu are sol, vegetație, faună, beneficiind totodată de un climat aspru, insuportabil.

În ce privește absența apei, sunt invocate toate sursele de informații care indică faptul că apa pe stâncă era obținută numai din colectarea ocazională a apei de ploaie sau era adusă de pe continent, și chiar și atunci se dovedea insuficientă. Sunt evocate în acest sens surse incluse chiar de Ucraina în anexele Contra-Memoriului său, respectiv surse interbelice românești.

Este, apoi, combătută argumentația ucraineană care susține că apa a existat pe Insula Șerpilor și că un program de cercetare inaugurat în 2003 de Ucraina ar fi găsit surse de apă. În realitate, prima aserțiune a Ucrainei se bazează pe traduceri defectuoase ale unor autori români interbelici (textul original nesusținând teza ucraineană), în timp ce a doua susținere este în mod esențial viciată de invocarea intenționat greșită de către Ucraina a datelor științifice pe care ea însăși le include în anexele Contra-Memoriului. De fapt, așa cum a demonstrat în detaliu România în Replica sa, comparația compoziției chimice a fluidului pe care Ucraina susține că l-a descoperit pe Insula Șerpilor cu apa Mării Negre arată elocvent că lichidul în cauză este nimic altceva decât apă de mare, care conține în plus și alte substanțe toxice nocive, ceea ce face ca fluidul respectiv să fie sub standardele acceptate pentru apa potabilă. Ar fi fost mai ușor pentru Ucraina să purifice apa de mare din jurul formațiunii maritime (însă în acest caz argumentul capacității Insulei Șerpilor de a susține locuirea umană nu ar mai fi fost fezabil).

Sunt citate și articole recente din presa ucraineană care indică absența apei pe Insula Șerpilor, precum și un raport în același sens din iunie 2007 al Curții de Conturi a Ucrainei.

Discursul Agentului României argumentează în continuare absența solului și a vegetației, arătându-se, pe baza elementelor de probă, că încercările Ucrainei de a aduce sol și copaci pe Insula Șerpilor (chiar presa ucraineană menționând faptul că pe acest teritoriu nu a existat niciodată vreun copac) au eșuat datorită condițiilor climaterice foarte ostile. De asemenea, pe stâncă nu există nici faună, chiar și șerpii care au dat numele formațiunii maritime fiind listați ca dispăruți de către „*Lista ucraineană a speciilor de floră, faună și pești*”, anexată Contra-Memoriului Ucrainei.

Mai departe, este ilustrată clima foarte dificilă a Insulei Șerpilor. Pe baza surselor românești interbelice și a presei ucrainene recente se arată că formațiunea stâncoasă se găsește în cea mai uscată zonă de stepă est-europeană, cu precipitații foarte reduse și veri extrem de uscate și secetoase, cu temperaturi la sol de până la 50-60°C, furtuni și uragane puternice, vânturi continue foarte puternice, ceață și înghețuri teribile în timpul iernii, care formează banchize de câțiva kilometri în jurul Insulei Șerpilor ce împiedică navigația și accesul la stâncă pentru mai multe luni. Acest climat arde vara toată vegetația oricum foarte rară și explică lipsa solului, suprafața Insulei Șerpilor fiind acoperită de sarea adusă de valuri, ostilă oricărei vegetații.

Insula Șerpilor nu are niciun fel de resurse și nu poate sustine viață economică proprie

Toate caracteristicile descrise mai sus reprezintă o barieră insurmontabilă pentru agricultură pe Insula Șerpilor, fără de care, în absența proviziilor aduse din exterior, supraviețuirea umană este imposibilă. Sunt citate în acest sens surse incluse chiar de Ucraina în anexele Contra-Memoriului, inclusiv un document care arată că nici măcar stâncile, abundente în cantitate, de pe Insula Șerpilor nu au calitatea necesară („*sunt absolut inutilizabile*”) pentru realizarea de construcții.

Mai multe elemente de probă (documente rusești, românești, din presa ucraineană recentă) sunt folosite pentru a demonstra că toate proviziile, inclusiv apa și hrana, sunt transportate de pe continent. Transportul este de altfel foarte dificil datorită stâncilor submarine care fac accesul navelor și staționarea acestora lângă Insula Șerpilor aproape imposibile. Încercarea de construire a unui chei a eșuat. Accesul (rar) cu elicopterul este de asemenea periculos.

Prin urmare, se argumentează că date fiind caracteristicile arătate ale Insulei Șerpilor (dimensiunile foarte mici, depărtarea și izolarea sa față de țărm, accesul foarte dificil, climatul arid și ostil, faptul că nu produce nimic și nu are niciun fel de resurse, iar toate proviziile, inclusiv apa și hrana sunt aduse cu eforturi considerabile din exterior), care fac imposibilă locuirea umană, sunt un obstacol în egală măsură pentru viața economică. De altfel, economia este un fenomen social, intrinsec legat de viața umană. Nu în ultimul rând, nu există niciun argument sau element de probă adus de Ucraina în piesele scrise depuse la dosar care să suporte aserțiunea sa că Insula Șerpilor are capacitatea de a susține viața economică.

Față de toate cele de mai sus, discursul Agentului României concluzionează că nu este niciun dubiu asupra faptului că Insula Șerpilor nu are capacitatea de a susține vreo locuire umană sau viață economică proprie.